

Het bijbelse kernwoord medelijden hebben/ ontzien

I. HET OUDE TESTAMENT

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16^e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concordantie (6^e herz.dr.). Zie onder I.A.a.

I.A.a. Betekenis van de tekstgegevens

חָוֶה aram. ܚܘܘܐ, ܚܘܘܐ; vgl. Del., Pro. 181.
Kal pf. חָוָה, חָוָה; *impf.* יְחַוֶּה, יְחַוֶּה, יְחַוֶּה, יְחַוֶּה —
תְּחַוֶּה (vgl. Ges. § 72^r), *imp.* חָוֶה —
1. sich erbarmen üb., m. על Jer 21 7. Jon 4 10.
11. Ps 72 13. — 2. schonen Jer 13 14, m. על
Ez 24 14. Jo 2 17. 1 S 24 11 (l. חָוָה). Neh
13 22. Häuf. in beiden Bed. d. Konstr.: חָוֶה
עַל *meine Auge ruht erbarmend od. schonend
auf jem., etw.* Gn 45 20. Dt 7 16. 13 9. 19 13.
21. 25 12. Jes 13 18. Ez 5 11. 7 4. 9. 8 18. 9 5.
10 (vgl. Corn.). 16 5. 20 17.†

- 1). Medelijden hebben met/ zich ontfermen over: Jer. 21:7; Jona 4:10, 11; Ps. 72:13
- 2). Verschonem, sparen, ontzien: 1 Sam.24:11; Neh.13:22; Jer.13:14; Ez. 20:17; 24:14; Joël 2:17
- 3). In beide betekenissen (= medelijden hebben met/ ontzien): Gen. 45:20; Deut. 7:16; 13:8; 19:13, 21; 25:12; Jes.13:18; Ez.5: 11; 7:4,9; 8:18; 9:5, 10; 16 : 5.

I.A.b Samenvatting + toepassing

1. Er zijn ook andere Hebreeuwse werkwoorden die meer de betekenis hebben van meelevem met (Hebr. nood en chanan).¹ We beperken ons hier tot het werkwoord choos (chaasaah).

2. De boven genoemde betekenissen 1, 2 en 3 liggen dicht bij elkaar. De onder 1) genoemde betekenis van medelijden hebben/ zich ontfermen heeft vooral betrekking op de intentie, het innerlijke gevoelen van medelijden/ ontferming.² Het wordt gezegd van God, maar ook als een reflex daarvan in mensen. In Ps. 72:13 wordt het van God gezegd, dat Hij zich ontfermt over de arme en nooddrufte. De God van Israël komt innerlijk in beweging bij het zien van een berooid mens, een arme zondaar. Een ouderwetse uitdrukking zegt, dat Gods ingewanden rommelen, als Hij zo iemand/ zo'n volk ziet. Te denken is hier ook aan wat later Zacharias in zijn lofzang zingt van de innerlijke bewegingen der barmhartigheid van onze God (Luk.1:78a). De Heere is geen onbewogen, starre en afstandelijke God, maar een God van grondeloze ontferming.

3. De onder 2) genoemde betekenis legt een wat ander accent, nl. op het daadkarakter van Gods medelijden, Zijn sparende goedheid. Een voorbeeld daarvan is Joël 2:17. Hier worden de priesters, de dienaren van de Heere, opgeroepen om te wenen tussen de voorhal en het altaar en om te zeggen: Ontzie Uw volk, Heere (geef het niet over in de macht van de volken). Moge Gods medelijden met Zijn volk daaruit blijken, dat Hij het spaart en redt uit de hand van de vijand.

¹ Trommius noemt hier: Ps. 69:21; 102:15; Jes. 51:19; Jer. 15:5; 16:5; Nah. 3:7.

² De afbeelding toont Jona, uitgespuwd door de vis (gebrandschilderd raam in Sint Janskerk te Gouda). Als God ons zo medelijdend heeft behandeld als Hij Jona behandelde, zouden wij dan geen medelijden hebben met een stad als Nineve met meer dan 120.000 mensen en veel vee (Jona 4:11).

4. In het onder I.A.a.3) genoemde komen beide betekenissen (= medelijden hebben met/ontzien) tot uitdrukking. Te denken is aan Ezechiël 16:5.

In deze perikoop haalt de profeet Ezechiël de draad diep op, door te spreken over de gruwelijke afkomst van Jeruzalem, c.q. Israël. Israël gedraagt zich als een hoer en verheft zich er intussen op, dat men het hooggeroemde nageslacht van Abraham is. Maar het moet zich nog maar eens zijn afkomst in de herinnering roepen (vs.23-25). Dan zou het wel een toontje lager gaan zingen.

Reeds in uw prilste begin leidde u een bedorven bestaan, volk. U komt weg uit het land van de Kanaänieten. Uw vader was een Amoriet en uw moeder een Hethitische (Ez. 16:3b). Daar hebt u uw stamboom; u bent van huis uit echt niet beter of braver dan het pure heidendom dat vóór u Kanaän bewoonde. De profeet zegt dit zeker niet – aldus Calvijn in zijn commentaar,³ - ‘omdat de Joden naar het vlees van de onbesnedenen afstamden, maar omdat ze van Abraham waren ontaard’.

De Kanttekeningen van de Statenvertaling zeggen bij vers 6: ‘Dat is, de beginselen en de oorsprongen van uw voorgemelde handelingen zijn niet uit Abraham en Sara, van wie gij u beroemt afkomstig te wezen, maar uit de afgodische en goddeloze heidenen, welker doen gij nagevolgd hebt, ontaardende van het geloof en de werken van uwen vader Abraham; vergelijk Joh. 8:39; Rom. 2:28; en Rom. 9:7,8.

En dan gaat de profeet de toestand beschrijven van Israëls volksbestaan in zijn oorsprong. En hij doet dat aan de hand van het beeld van een kind dat pas geboren is. Pasgeboren, maar ongewenst. Een meisje, eigenlijk niet in tel. Zo was het nu eenmaal met meisjes in het (oude)oosten. Ze werden soms meteen na de geboorte levend begraven.

Israël is van oorsprong zo’n kind. Direct na de geboorte te vondeling gelegd zomaar in het open veld; ‘zonder enige menselijke hulp..., in hun schande ten toon gesteld’ (Calvijn). Ten dode opgeschreven; de navelstreng niet afgesneden. Het kind lag daar maar in zijn vuil. Het was niet met water gewassen. Het was niet - zoals gebruikelijk - ingewreven met zout (om de huid harder te maken). Niemand keek naar u om. Niemand wond u in doeken om u te beschermen tegen een koude nacht. Niemand had medelijden met u. Niemand had liefde voor u. U was in alle opzichten onaantrekkelijk en ongewenst. Het lag daar te trappelen in uw bloed.

Zo heb Ik u gevonden, Israël, toen u als een veracht en vertrappt volk in Egypte vertoefde. Aldus God. Denk aan uw afkomst. Is het geen wonder, dat u leeft?

Ieder die deze profetische woorden leest, mag zichzelf voor God verootmoedigen. Er is geen enkele reden om ons te beroemen op onze adellijke afstamming. Wij zijn van nature ‘meedogenloze’ zondaars, onaantrekkelijk en in Gods ogen verwerpelijik. Vgl. Ps. 51:7. ‘Want als de mensen niet geheel overtuigd zijn van hun ellende, erkennen ze niet dat Gods genade alleen hun hulp bieden kan’ (Calvijn, *a.w.*, blz.406).

Welk een ondoorgrondelijk wonder dan, dat de Heere Zich over zo’n mensankind in al diens walgelijkheid ontfermde. Als Ik bij U voorbijging.....God zag dit hulpeloze wicht, Hij zag ernaar om. Hij zei tot dit kind in zijn bloed: Leef, ja leef. Hij breidde Zijn vleugel over u

³ J.Calvijn, De profetien van Ezechiël (hoofdstuk I – XX (vert.uit het Latijn door ds.J.Lugtigheid); Kampen 1903; blz. 402.

uit en dekte uw naaktheid. Hij kwam met u in een verbond. Hij waste u met water, spoelde uw bloed van u af en zalfde u met olie. Ook kleeft Hij u met kostelijke kleren en versierde u met sieraden. Iedereen in de wereld bewonderde uw schoonheid. Zo Ezechiël 16:6-11.

Over medelijden gesproken, medelijden van de hoogste orde. Louter genade. Dat is ook de ondervinding van hen die zich in al hun nood en ellende door de Heere gekend mogen weten en opgeraapt uit hun verlorenheid. Dankzij het reddend werk van Jezus Christus.

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht.
Uw vrije gunst alleen wordt d'ere toegebracht! (Ps. 89:8a ber.)

Zo is Israëls God. Een God van medelijden. Het grondwoord (choos/ chaasaah) betekent: bedekken, beschermen; sparend naar iemand omzien Vgl. verder de teksten, opgesomd onder I.A.a.3) waar beide betekenissen ineen voorkomen: medelijden hebben met/ ontzien. De man die geen medelijden kent en bij wijze van spreken over lijken gaat, is het antitype van Israëls God. Hem wacht de dood.⁴

5. Maar het tegenovergestelde van het zojuist gezegde over Gods medelijdend en sparend handelen wordt in de Bijbel ook nog al eens betuigd van de goddeloze en van wie niet rekt met God en Zijn gebod. Hij moet worden gestraft/ gedood en niet ontzien. Een afschrikwekkend voorbeeld daarvan is Ez. 9:4vv waar een engel van de Heere de opdracht krijgt om door de stad te trekken en te doden: ouderen, jonge mannen en meisjes, kleine kinderen en vrouwen, niemand te ontzien en geen medelijden te hebben, behalve met hen die door de Man met een schrijverskoker aan zijn middel aan hun voorhoofd zijn getekend. Een narrow escape.

Als God ook ons met geduchte oordelen komt straffen (en dat zal zeker gebeuren), komt het er werkelijk op aan, dat wij getekend zijn, zoals Israël in Egypte getekend was, doordat het bloed van een lam aan hun deurposten was gestreken. Gelukkig wie in nog veel hoger zin het teken van het Godslam Jezus Christus heeft ontvangen in de weg van de doop en wederbarende genade.

II. HET NIEUWE TESTAMENT

II.A De Griekse woorden voor medelijden hebben/ medelijdend in het NT zijn:

συμπαθῆσαι dezelfde gewaarwordingen hebben als/ met iemand meevoelen (Hebr. 4:15; 10:34); lijden met (een ander)

μετριοπαθεῖν zacht, toegevend zijn; zich vriendelijk gedragen (King James heeft compassion/ genadig) (Hebr.5:2)

συμπαθεῖς, medelijdend (allen) ; sympatiek; King James heeft compassion/ genadig (1 Petr.3:8)

II.A.a Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (o.a.volgens Trommius)

Medelijden hebben

⁴ 'In Nathan's parable of the poor man's one lamb, it is said that the rich man was worthy to die because he had "no pity" ([2Sa 12:6](#)).' Aldus ISBE (E-sword), s.v. pity. Geen pity = geen genade.

- Geen Hogepriester Die niet kan medelijden hebben met onze zwakheden, maar Die in alle dingen gelijk als wij is verzocht geweest, doch zonder zonde.....(Hebr. 4:15)
- Die behoorlijk medelijden kan hebben met de onwetenden en dwalenden, overmits Hij ook zelf met zwakheid omvngen is (Hebr. 5:2)
- Gij hebt ook over mijn banden medelijden gehad (Hebr. 10:34)

Medelijdend

- Zijt allen eensgezind, de broeders liefhebbende, met innerlijke barmhartigheid bewogen, vriendelijk (1 Petr. 3:8)

II.A.b Samenvatting + toepassing

1. ‘De God van het NT, de Vader van mensen, heeft Zich heel duidelijk geopenbaard als een God vol van medelijden. Dit betreft het gehele menselijke ras, waarvoor Hij niet alleen een tijdelijke, maar ook geestelijke en eeuwige bevrijding heeft bereid, door Zijn eigen Zoon over te geven in de dood van het kruis om ons te redden van de ergste gebondenheid aan de zonde, met alle gevolgen van dien, zoekende daardoor een nieuw, groter volk voor Zichzelf te winnen..’⁵

2. De noties die wij tegenkwamen in de teksten van het OT onder I.A.a.3 (zie boven; medelijden hebben/ ontzien) komen ook terug in het NT. In Hebr. 4:15 en Hebr. 5:2 gaat het over de hogepriester Jezus. Van een hogepriester (uit de mensen; Aäron) kan in het algemeen worden gezegd, dat hij behoorlijk medelijden kan hebben met de onwetenden en de dwalenden (hij is ook zelf met zwakheid omvngen). In nog verhevener en heerlijker zin geldt het, dat Jezus, Hogepriester is in der eeuwigheid naar de ordening van Melchizedek, doordat Hij gehoorzaamheid leerde uit hetgeen Hij leed, een oorzaak van eeuwige zaligheid geworden zijnde. En zo kan Hij ook medelijden hebben met de onwetenden (die onwetend zondigen/ gemis aan inzicht hebben) en de dwalenden (die de weg kwijt zijn in het leven). Hij komt tussen beiden voor hen bij de Vader in de hemel. Dat kan Hij allemaal doen, omdat Hij van binnen uit onze zwakheden kent (zelf menigmaal verzocht, maar nooit daarin zondigend). Zo en daarom kan Hij met ons sympathiseren.⁶

3. Wie een voorwerp is geworden van het medelijden van de gezegende Hogepriester Jezus Christus, wordt ook zelf een met anderen medelijdend iemand.⁷ Zie Hebr. 10:34; 1 Petr.3:8. Zou dit niet in bijzondere zin gelden van het omgaan met onze kinderen? Het navolgende staat daarmee in schril contrast.

4. P.S. Nu moet jij maar weer eens voor hem zorgen.

⁵ Aldus ISBE (in E-sword), s.v. compassion.

⁶ In ISBE (E-sword), s.v. compassion lezen we ook m.b.t. het terechtbrengen van de dwalenden: ‘He must be one who has tenderness enough to lead them back from the by-paths of error, sin, and misery, into the right way: this will require great patience and compassion, even the compassion of a God.’

⁷ In ISBE (in E-sword), s.v. compassion lezen we verder: Therefore all who know the God and Father of Christ, and who call themselves His children, must necessarily cultivate compassion and show mercy, “even as he is merciful.” Hence, the many apostolic injunctions to that effect ([Eph 4:32](#); [Col 3:12](#); [Jam 1:27](#); [1Jo 3:17](#), etc.). Christianity may be said to be distinctively the religion of Compassion. Zie ook Bible Works, Robertson’s Word Pictures op Hebr.10:34: Compassion = to have a feeling with, to sympathize with.

Op een donkere herfstachtige namiddag zaten wij in een gezellig restaurant ergens op de Veluwe. We aten een pannenkoek. Aan een tafeltje naast ons zat een man met een glas bier voor zich. Alleen. Zijn hand gleed over zijn mobieltje.

Een half uur later kwam er een jongere vrouw binnen met een jongetje van ongeveer 8 jaar bij zich. Ze schikten aan bij de tafel van de man. Hij verweet haar, dat zij zo lang op zich had laten wachten en kreeg een bits antwoord. Het knaapje deed zich intussen te goed aan een flesje chocolade.

Toen stapten ze op. Zij ging naar haar auto (met Duits kenteken) op de parkeerplaats vlakbij. Hij volgde, ging naar zijn eigen auto ernaast. Zij haalde een tas en nog wat andere spullen uit haar auto en wierp die in de kofferruimte van de auto van de man. Het jochie kuste hartstochtelijk zijn moeder en stapte in bij zijn vader in diens auto. Zij reed weg. Zij (de man en het jongetje) reden weg.

De medebezoeksters van het restaurant begrepen het wel. Echtscheiding na een kortstondige relatie die op een fiasco en...een kind was uitgelopen. Het jongetje was bij zijn moeder geweest. Nu moest zijn vader maar weer voor hem zorgen.

Wij gingen verdrietig naar onze woning terug. Ons hart werd verscheurd door medelijden.

EXCURS (uit mijn website/ voordrachten, bijbelstudies)

Uitvoerig wordt in de brief aan de Hebreëen geschreven over Jezus' Hogepriesterschap. Over de figuur van de hogepriester onder oud-Israël (zijn noodzakelijke afstamming van Aäron, zijn kleding, zijn werk in de tempel kunnen we lezen in Ex. 28 en 29 en in Lev. 16 o.a.

Een Hogepriester offerde; vooral op de Grote Verzoendag bemiddelde hij tussen God en het volk, door in het Heilige der heiligen binnen te treden en bloed te sprenkelen op en vóór de ark.

De hogepriester was ook een bewogen man die zijn volk op het hart droeg. Denk maar aan de twaalf edelstenen met de namen van de stammen van Israël op zijn borst. Zo'n hogepriester uit Israëls tempel moet men eerst eens goed van alle kanten bekijken en dan vergelijken met Jezus.

- ✓ Ja want Hij is ook Hogepriester. Jezus is zelfs een heel unieke.
- ✓ Een grote Hogepriester (Hebr. 4:14).
- ✓ De Zoon van God Zelf; door de hemelen doorgedaan (verg. Hebr. 6:19).
- ✓ Bedienaar van het heiligdom (Hebr. 8:2). Rechts van de hemelse Vader (Hebr. 8:1).

Wat geweldig! Een eind bij ons vandaan dus? Niet te beroepen? Nee, nee, Hij is juist zo groot in waardigheid geworden, omdat Hij van grote waarde is geweest, toen Hij bij ons op aarde was. Tijdens Zijn aardse leven bewees Hij, dat Hij een echte

medelijdende Hogepriester was (Hebr. 4:15; 5:2vv). Hoe heeft Hij gebeden, gesmeekt, geweend. Denk maar eens aan Gethsémané (Matth. 26:36-46). Daarover gaat het vooral in Hebr. 5:7 en 8. Daarom kan Hij ook ons in onze zwakheden (onwetend en dwalend als wij vaak zijn) zo goed begrijpen en het voor ons opnemen (Hebr. 4:15; 5:2).

Hij heeft Zijn hogepriesterschap helemaal waar gemaakt. En zo blijft Hij verbonden met de gelovigen. Het is bij Hem niet: uit het oog, uit het hart. Hij regelt de (hun) zaken die bij God te doen zijn (Hebr. 5:1). Die kan men Hem dan ook gerust in handen geven. Hij kent ons door en door (verg. ook Rom.8:34). Kortom: een levensechte bemiddelaar tussen God en ons. En... door God Zelf daartoe geroepen, net als indertijd Aäron. Gods Zoon - Priester in der eeuwigheid (Hebr. 5:4-6; Psalm 110).

Bij Hebr. 4:14, 15; 5:2, 5,6 (korte uitleg)

Hebr. 4:14, 15 Groot. Want Hij is de eigen Zoon van God. En Hij is de hemelen doorgedaan tot vlak voor Gods troon.

Onze zwakheden. Hoe gemakkelijk worden we een prooi van vele verleidingen (bijv. om ontrouw te worden, als we moeten lijden om Christus' wil). Hij is verzocht, maar nooit gevallen; altijd gehoorzaam gebleven. Dat geldt van Christus en het geloof put kracht uit Hem.

Hebr. 5:2 Hij kan behoorlijk medelijden hebben met onwetenden en dwalenden. Hij beoordeelt hen billijk, komt hen tegemoet. Wie opzettelijk zondigt (van het geloof levenslang afwijkt), moet vrezen, dat het nooit meer goed komt (verg. Hebr. 6:4vv; Hebr. 10:26). Maar wie als een dwalend schaap, onbedacht zijn herder verliest, kan op Hem rekenen. Denk aan het verschil in het Oude Testament tussen 'de zonde met opgeheven hand' (Hebr. 'bejad rama'; en de vrijstad als toevlucht; Num. 35) en de zonde bij dwaling (Hebr. 'bisjgaga')

Hebr. 5:5-8 De eeuwig uit God geboren Zoon van God is door God benoemd tot Priester. Psalm 110.

Jezus' gebedsstrijd is Zijn offer. De woorden 'verhoord uit de vreze' verklaarde Luther als: uit de vreze des Heeren (= op grond van Zijn godsvrucht). Calvijn en de Statenvertaling (Kanttekeningen) zeggen:..' uit de doodsangst (zodat deze hem niet langer benauwde). Jezus is nooit ongehoorzaam geweest, maar Hij is in het gehoorzamen (door veel lijden) steeds meer geoefend.⁸

⁸ In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16^e Aufl. 1915, s.v. choos/ chaazaah; 2. Trommius' *concordantie*, s.v. medelijden(d) 3. Woordenboek ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie in E-sword, s.v. pity en compassion; 4. Robertson's Word Pictures in Bible Works ad Hebr.10:34; 5. J. Calvijn, *De profetien van Ezechiël (hoofdstuk I – XX)* (vert.uit het Latijn door ds.J.Lugtigheid); Kampen 1903; 6. E-sword (comm. M. Henri/ Keil-Delitz).